

Seizoen 1 – Aflevering 1

Bert Caekelbergh

Mag het nog? Geloven? In een tijd en samenleving waarin religie en spiritualiteit vaak moeilijk bespreekbaar zijn.

En dat, terwijl de meesten van ons op de een of andere manier wel op zoek zijn naar zin. Wat we geloven of niet geloven, is een deel van wie we zijn.

Voor deze podcast gaan we in gesprek met mensen die hun verhaal willen vertellen. Over hoe zij het leven beschouwen. Mag het nog? Wij geloven van wel.

Welkom bij onze tweede aflevering. Twee weken geleden gaf Tony Stippelmans ons een inkijk in zijn leven en hoe hij vanuit zijn geloof in Jezus, vooral dingen wil doen.

Voor deze aflevering trokken we naar Antwerpen; met de bijhorende stadsgeluiden op de achtergrond. Geniet ervan.

We zijn te gast vandaag bij Bert Caekelberg. Dankjewel om ons te ontvangen vandaag.

Welkom. We gaan het vandaag hebben over geloof, levensbeschouwing, zingeving in alle mogelijke vormen. We willen dat graag uit de taboesfeer halen en daarover in gesprek gaan.

Wij geloven dat jij hier veel zinvol over te zeggen hebt vanuit jouw eigen verhaal. Dus ja, misschien als eerste vraag. Wil jij jezelf even voorstellen?

Wie ben je? Wat doe je? Waar ben jij zoal mee bezig?

Bert

Wel, in de eerste plaats ben ik kunstenaar. Dus ik maak beeldend werk. Ik heb ook een verleden in het theater.

Maar door fysieke omstandigheden kon dat niet verder blijven gaan. Ik heb het altijd willen worden: schilder, tekenaar, beeldende kunst. En het is alsof het lot mij daartoe gebracht heeft.

En verder leid ik Ehipassiko. Dat is een boeddhistisch centrum of een boeddhistisch geïnspireerd centrum in Antwerpen en in Mechelen.

Evelyn

Oké. Interessant. Je zei het zelf al, Ehipassiko. Wat is dat precies?

Bert

Ehipassiko is een Pali woord en dat betekent kom en zie. Of 'kom en bekijk het zelf. Proefondervindelijk'.

Wat dan? Wel, door meditatie een zicht krijgen op wie je bent, wat de werkelijkheid is, hoe de wereld in elkaar steekt.

Evelyn

Dat vertrekt vanuit het boeddhisme. Hoe ben je daarmee in aanraking gekomen?

Bert

Wel, dat is een heel lang verhaal. Toen ik studeerde, had ik nogal wat last van faalangst en examenkoorts of stress. En dat was tamelijk ziekelijk. Zodanig dat dat werd opgemerkt door de proffen. En één ervan, die zei ooit tegen mij, je moet daar iets aan doen, want anders ga je in je latere leven, in je beroepsleven, daar serieuze problemen mee hebben. En om een lang verhaal kort te maken, ik ben yoga gaan beoefenen. Dat was bij Rama Saenen, zaliger, al een bekende figuur in Vlaanderen, in de yogawereld. En die gaf Raja-yoga, dat is de koninklijke yoga. Er zijn veel yogas, Ashtanga, noem het.

Je kunt achter veel dingen yoga plaatsen. En die Raja-yoga is een beetje allesomvattend. Zowel de lichaamsbewegingen, die ik niet echt nodig had, omdat ik best lenig en soepel en sportief was. Maar daar was een bijzonder luik meditatie aan verbonden. Dus je doet yoga om goed te kunnen zitten. Om goed te kunnen mediteren.

En dat was de eye-opener voor mij. Dat heeft mij eruit die stress gehaald en uit die onzekerheid of angst. Door intensief pranayama te beoefenen, dat zijn energie- of ademhalingsoefeningen. En op de duur kon ik dat zo goed dat ik dat een kwartiertje voor een examen beoefende. En dan kon ik ervoor gaan.

En na verloop van tijd, ik had wel degelijk een spirituele interesse. In die zin dat ik christelijk ben opgevoed. Nogal serieus, vooral door mijn grootmoeder zaliger, die zelfs op het randje van het bigotte was, het kwezelachtige. Zeer gelovig. En ik bewonderde haar. En zij sleurde mij overal mee naartoe. Dus daar is zeker een wortel of een basis gelegd. Op het vlak van mediteren zelfs. Naar de kerk gaan, eeuwigdurige aanbidding beoefenen. Of de rozenkrans 's avonds rond de Leuvense Stoof. Dat soort dingen die ik altijd zeer aangenaam heb ervaren.

En dan komt natuurlijk de puberteit en dan ga je verzetten. Dan moest dat allemaal niet meer, naar de kerk gaan en zo. Maar ik heb nooit echt een aversie of zo gehad. En ook nu

nog niet kijk ik daarnaar met afkeurende ogen. Integendeel, mijn latere boeddhistische praktijk heeft mij veel beter doen begrijpen waar het over ging en gaat daar. Dus daar ben ik heel dankbaar voor en nog steeds kan mij dat inspireren.

Die yoga was op den duur voor mij niet straf genoeg meer. Het mocht wel wat meer zijn. Ik dacht dat zen dat wel kon bieden. En dan ben ik zen gaan beoefenen, zo'n twaalf jaar, denk ik. Volgens de methode, soto-zen heet dat. Dat zijn twee richtingen, rinzai en soto. Ik heb Soto-zen beoefend. In de traditie van Deshimaru dan nog. Dat is een befaamde leraar. En na twaalf jaar stopte die dojo daar. Die ruimte werd verhuurd of de groep stopte. En ik dacht, ik doe gewoon thuis verder. En dat ging, ik had genoeg discipline.

Op een bepaald ogenblik werd ik ziek, nogal serieus ziek. Ik heb een reumatische aandoening. Dat ging op een paar jaar stijl naar beneden. Het eerste jaar was dat een beetje een probleem, maar dat ging dan voorbij. En op een zeker moment was het zo erg dat de dokter zei 'meneer, je moet iets blijven doen, je moet blijven bewegen'. Want ik kon ook echt niks meer. Hier het blokje rond lopen, en dat was het dan voor de dag.

Ik dacht, ik ga terug met yoga beginnen. En matje uitgerold, terug yoga gaan beoefenen. Maar natuurlijk de manier waarop: alles geven, komaan, er tegenaan. Dat is essentieel daarin, omdat dat juist gemaakt heeft dat er iets fundamenteels gebeurde. En de zen heb ik altijd steeds zeer boeiend en interessant gevonden, omwille van de humor. Maar ook omwille van het Spartaanse haast, de rituelen. Dat was er allemaal volgens de regels van de kunst, volgens de regels van zen. En niet dat die leraar onvriendelijk was of zo, dat was een hele aimabele man. Maar strak in de leer. En ik deed daarin mee, want ik dacht dat het zo hoorde. En dat heeft ertoe geleid dat ik nogal over wat spontane discipline... Ik moest daar eigenlijk niet veel moeite voor doen, dat was vergroeid in mijn leven.

Dus ik lag daar op mijn yoga-matje te huilen van de pijn. En op een zekere dag kom ik recht en ik denk, 'ik stop hiermee. Het is gedaan. Het is genoeg geweest, ik maak het alleen maar erger, ik zie af'. En ik had toen twee emoties die door me heen gingen. Dat was aan de ene kant, 'zie je het nu wel? Nu geef je het op. Je bent gegaan tot waar je kon, maar nu is het gedaan'. Dan kun je er beter een eind aan maken. Want dan kunnen we niet meer voort. Maar het andere gevoel was... opluchting. 'Ik sta mezelf dat toe'. Hoe fijn is dat? En dat heeft gelukkig de overhand genomen, maar dat paradoxale, dat dubbele, dat is ook, vind ik, heel belangrijk om dat goed te weten.

Dus ik dacht, ik ga terug mediteren. Dan moet ik mijn lijf niet zo afbeulen. Ik ben dat terug beginnen doen en dat ging. Dat is zoals fietsen, je verleert dat niet. Of zwemmen, denk ik toch. Dus dat kwam allemaal snel terug. En op een zeker moment dacht ik, met wat mensen, dat zou ook wel leuk zijn. Ik ben niet actief op zoek gegaan, maar op een zeker dag zit ik bij de dokter en daar hangt een affiche, 'Ehipassiko'.

Dat was gesticht door een man die twee maanden terug in België was, na twaalf jaar Azië. China, Cambodja, Sri Lanka, Tibet, ... En op zijn zolderkamer, boven de dokters, daar woonde hij, gaf hij meditatie. Ik ben daar naartoe gegaan. Daar zaten acht mensen, die man zette zijn

bed recht, er werden kussens gelegd en wij mediteerden. In het voorgesprek vroeg die man naar mij, wat mijn geschiedenis was. Ik vertel hem dat. En die zei, 'jij doet de zeer je best'. En dat kwam zo binnen.

'Hoe weet hij dat?' En dat is een beetje de rode draad vanaf dan geweest. Ik had voor mezelf op dat matje een soort mantra gemaakt, of een soort banner, die ik mij probeerde voor de geest te houden. 'Ik zal proberen niet meer te vechten. Nooit meer. Met niemand of met niets. Maar vooral niet met mezelf'. Dat was mijn voornemen natuurlijk. Dat ging niet altijd vanzelf of van een leien dakje, maar dat was wel een fundamenteel inzicht. Dat paste ook in de milde manier van mediteren binnen die Theravada-traditie, waar die man uit kwam. Dat is in Sri Lanka. Er zijn veel boeddhistische richtingen, maar de Theravada beroept zich erop dat ze door de teksten het dichtst bij de historische Boeddha zijn. Mahayana, Hinayana, die hebben daar kritiek op, die zeggen, 'je doet het niet voor jezelf, je doet het voor de wereld'. Ze zeggen dat allemaal, maar soms worden er accenten gelegd. Het accent bij Ehipassiko lag op mildheid. En daar zit natuurlijk een valkuil aan, mildheid. Ik kan als valkuil gemakzucht hebben, of... 'mwah, het moet allemaal niet zo'. Dus ook dat is heel belangrijk om te blijven zien. Om van jezelf door te hebben, waar heb ik een schop voor mijn kont nodig? En waar moet ik zeggen, het is al lang genoeg?

En ik ben daar, vanaf toen, 2007 of zo, blijven gaan, elke week. En op den duur werden er ook lezingen gehouden. Ze verhuisden naar een andere ruimte. Want daar kon eigenlijk niet meer dan acht man binnen, maar er waren nog gegadigden. En dat groeide en bloeide. En op een zekere dag vroeg Paul van Hooydonck aan mij, 'wil jij eens een meditatie begeleiden?' Ik denk, 'oh, daar vooraan gaan zitten, een beetje pontificaal... wat gaat dat geven?' Ik heb dat dan toch gedaan.

Van het een kwam het ander, dat werd nog eens herhaald... En na weer een paar jaar kwam er een vraag van iemand om een tweede groep in Antwerpen op te richten. Zeg maar, daar te gaan begeleiden. Maar wat bleek? Die groep was er nog niet. Dat moest allemaal uit de grond gestampt worden. Ik dacht, waar ga ik aan beginnen? En als daar mensen zijn... want je pakt de tram en op tien minuten ben je bij Ehipassiko, dat was op Zurenborg toen. Tegelijkertijd was er iemand die zei, 'ik zou dat graag bij mij thuis hebben, maar ik zal dan zorgen voor een achttal mensen'. Dáár wil ik het dan wel voor doen. En zo hebben we Ehipassiko Mechelen opgericht.

Ondertussen zat ik ook in het bestuur. Van het een kwam het ander. En dan ook daar was dat een succesverhaal. We begonnen in een achterafzaaltje en nu op een prachtige locatie van het aartsbisdom Mechelen. In het vorige groot seminarie hebben wij ruimte. In Antwerpen hebben we ook met de kerkfabriek te maken, dus het is altijd een beetje een kruisbestuiving geweest. Die zijn nooit weggeweest. Zij vinden dat wij een meerwaarde zijn voor hen, we doen ook uitwisselingen.

Dat is mijn verhaal. Ik heb ooit tegen Paul gezegd, ik wil de helft van mijn tijd, van mijn leven geven aan Ehipassiko. De andere helft besteed ik aan mijn gezin en mijn kunstenaarschap, waar ik veel mee bezig ben.

Ben

Ik grijp even terug naar het begin van uw verhaal. Daar zegt u, ik heb eigenlijk mijn christelijk geloof beter leren zien dankzij het boeddhisme. Kan je daar een voorbeeld van geven?

Bert

Ja, veel. Om maar iets te zeggen. De teksten uit het Nieuwe Testament of uit de Bijbel. Maar evengoed uit andere wijsheidsboeken.

Het boeddhisme, zoals wij dat zien, biedt de mogelijkheid... Kijk, er wordt gezegd, er is de dhamma. Dat is de leer van de Boeddha, dat zijn zijn inzichten. Maar de dhamma is ook de werkelijkheid. Er zijn veel dhammas. Wat de Christus verteld heeft, dat is dhamma. Wat Mohammed gedaan heeft, is dhamma. Het zijn paradigma's, het zijn zienswijzen, het zijn manieren om iets te zeggen over waar je eigenlijk niet veel kunt over zeggen.

De Boeddha sprak niet over het hogere zelf, want dat bestaat niet. Nee. Maar als er dan zoiets zou zijn... noemen we het dan maar het spirituele. Daar zit zingeving, ethiek, een levenswijze in.

Wat ik altijd een heel mooi verhaal uit het Nieuwe Testament vind, is de Christus die met zijn apostelen op het meer van Genezareth zit en er steekt een storm op. En ze doen het allemaal in hun broek van angst. Angst dus. Christus staat recht, spreidt zijn armen en bedaarde de storm. Ja, kom. Dat is tovenarij of wat? En als het dat niet is, wat is het dan wel? Ah, hij bedaarde de storm in hun hoofd. En wat doet de Boeddha? Hij geeft ons een sleutel om de stormen in ons hoofd te bedaren. Dat was het verschil. Het gaat over hetzelfde. Met dit verschil dat je voor de verhalen uit de Bijbel... toch wat meer verbeeldingskracht en fantasie nodig hebt. Verbeeldingskracht misschien en dieper invoelen om te snappen waar het over gaat. Terwijl de Boeddha vaak pragmatisch is. Of pragmatischer. Zeg maar concreter, praktischer.

Trouwens, dat is een uitspraak van hem. Als hem gevraagd werd, en 'wat met God, met het goddelijke, met het hogere zelf?' Ja, dan zegt hij, 'daar heb ik het niet over, daar ben ik niet mee bezig. Jij kan denken en voelen wat je wil. Maar ik heb onderzocht hoe je het lijden kan opheffen.' Dat denk ik, deed de Christus volgens mij ook. Dus er zijn overeenkomsten, maar er zijn natuurlijk ook verschillen. Maar toch, voor mij gaan ze perfect samen.

En ik wil het ene niet afdoen als een... 'dat is een literair iets, die Bijbel'. Nee, het gaat er wel over. Maar goed, elk literair verhaal, elk kunstwerk, alles is voor mij spiritualiteit. En als het er niet is, dan is het banaal of zo, of triviaal. En ook met respect voor die dingen. Maar het is wel wat mij bezighoudt, natuurlijk, het spirituele.

Ben

Ook interessant is, u zegt op een bepaald moment, samen mediteren. Er is een hele tijd geweest dat u persoonlijk mediteert, het echt persoonlijke. Maar op een bepaald moment

zie ik die stap komen. U bent daar ook wekelijks geweest. En nu zelfs het begeleiden. Wat is de kracht van samen mediteren?

Bert

Ja, dat is iets bijzonders. Ik ben geen zwever voor alle duidelijkheid. Dus ik hou nogal van de voeten op de grond en laten we zien wat er is.

Gisteren nog en vanavond weer geef ik meditatie voor een groep cinefielen. Dat waren er gisteren honderdtwintig in de Roma en vanavond zijn er dat in Lumière in Mechelen. Dus die mensen komen mediteren en gaan daar naar de film kijken. Maar de film is zelf ook heel meditatief. Na afloop komt de organisatrice naar mij toe en ze zegt... Dat heb ik nu nog nooit meegemaakt! Honderdtwintig mensen die hier samen stil zijn. Hoe bijzonder is dat? Wel, dat is bijzonder. Maar krijg je daar dan vibes van? Dat weet ik niet, maar het is wel bijzonder. De verklaring kan zijn, we zitten in hetzelfde schuitje, we zitten hier om hetzelfde. We zijn in wezen hetzelfde. Iets fundamenteels is bij elke mens hetzelfde. En dat moet je in dat gebied gaan zoeken. En de stilte is daar een absolute voorwaarde voor, om daar gemakkelijker bij uit te komen.

Evelyn

Mooie gedachte.

Ben

We hebben ook gevraagd naar uw muziekkeuzes. Om daar iets uit te pikken. Als je het aan mij zou vragen, zou ik ook niet weten waar ik moet beginnen, want het zou een heel gamma zijn. Maar twee dingen heeft u er specifiek uitgehaald. Kan je misschien even toelichten?

Bert

Wel, ik heb een zeer ruime smaak. Dat gaat van klassiek, wereldmuziek, jazz. Er kan veel. Dat is gekomen door... er was een periode dat ik dacht, 'laat ik eens muziek opzetten als ik mediteer'. Oké, maar welke dan? Ik had dat toen nog niet door. Je kan dat op alles toepassen. Je kan naar heavy metal luisteren, ook op een meditatieve manier. Waarom niet? En ik kwam uit bij Nusrat Fateh Ali Khan, dat is een man uit Pakistan, die op een bepaalde manier stukken brengt. Die natuurlijk uit de islam, of uit de soefi-wereld komen. Dat waren stukken van twintig minuten soms, een kwartier. Ik dacht, dat is perfect. Ik ga erin mee en dan twintig minuten gemediteerd. En dat had zijn effect wel. Nu zou ik het niet meer kunnen verdragen. Ofwel is het muziek luisteren, ofwel is het mediteren, zie je. Maar goed. En zo kwam ik ook bij de orthodoxe ritus uit. Waar ik trouwens vaak op retraite ben geweest. Ook daar kwam ik uit bij de manier waarop iets gedaan wordt, zegt iets over de kwaliteit en de intensiteit van waar het komt, van binnenuit. Die Nusrat had dat, maar in Chevetogne hebben ze dat ook. En zo ontwikkelde mijn muzieksmaak zich verder.

Maria Coman komt uit de Roemeens-Byzantijnse kerk. Ik kwam daarbij uit omdat ik dat vaak doe. Omdat het mij interesseert. En ik was daar zo door geraakt. Ik dacht, wat zingt ze nu? Dat was dan 1 Korinthiërs 13.

Bert

Voilà. En dan, Mahler. Dat is ook een lang verhaal, daar heb ik een lange liefde mee. In mijn beeldend werk bijvoorbeeld. Het is nog niet klaar. Had ik ooit de bedoeling om de tien symfonieën van Mahler... niet een plaatje bij een praatje, maar wel een evocatie van wat dat met mij deed. En ik dacht, tien symfonieën, dus tien werken, moet kunnen. Ik denk dat ik nu aan drie, vierhonderd zit. Met de schetsen en de voordingen erbij natuurlijk.

Natuurlijk moest ik een goede kijk hebben op dat werk van die man. Ja, dat nam mij mee. Dat vind ik een fantastische man. Ik ben dan ook naar Oostenrijk op Mahler-tour geweest. In zijn componeerhuisje en al dat soort dingen. Op een zekere dag rijd ik door de velden van Stabroek en daar staan vogelschrikkers. En ik had in de wagen een cd'tje op staan met muziek van Mahler. En ik dacht, dat is het. Ik moet iets met die vogelschrikkers doen. Nu moet je weten dat Mahler, als hij aan de Attersee werkte, had hij een huisje aan het meer laten bouwen om ongestoord te kunnen werken met zicht op de bergen en op de zee. Maar de kinderen kwamen daar in de buurt ook spelen en lawaai maken en hij stuurde die weg met een cent. En ook kooplui die kwamen roepen, vis of groenten of weet ik veel wat, die werden ook betaald om niet meer daar in de buurt te komen. Dat had als effect dat iedereen dacht, aha, daar valt wat te verdienen, we gaan langs daar. Hij liet ook vogelschrikkers zetten om de dieren weg te houden. Alhoewel de geluiden van de natuur, zeker in de beginwerken, een absoluut inspiratiebron waren. Maar het moest stil zijn. Ik geloof dat hij ook ooit voorschreef dat bij de uitvoering van een symfonie, er tussen de delen op een bepaald moment tien minuten stilte moest zijn en dat was onderdeel van de partituur. Hij is daarin origineel in die zin dat hij met zijn ene voet in de romantiek en met zijn andere voet in de moderniteit staat.

[John] Cage, die heeft een partituur 4'33". De pianist komt op, zet zijn partituur op de lezenaar en dat is het, en wacht 4 minuten 33. Staat hier recht, maakt een buiging en verdwijnt. En alles wat je dan kan horen in die 4 minuten 33, behoort tot de muziek. Dat is het statement dat hij natuurlijk wil maken. Dus in die zin is Mahler voor mij veel meer een moderne componist dan wel een romantische componist. En de Tiende symfonie, waar ik uit de finale een fragment heb gekozen... er wordt gezegd dat dat begint met drie zware hamerslagen. Dat gaat door merg en been. En dan neemt één solofluit het over. Die contrasten van die zwaarte en dan dat ijle eindeloos gerokken muzikje van die solofluit, dat vind ik adembenemend. Vind je ook bij Wagner, waar ik ook van hou, of bij Bruckner. Dat soort spelen met geluid en met de kleur van klank enzovoort.

En dus, voor de finale van Wagner heb ik een... soms herken je een duidelijke vogelschrik. Maar voor dat laatste zie je gewoon één figuur staan op de rand van een klif, in een blauwe lucht, in een etherische sfeer. Je weet niet goed, is dat een mens of is dat een engel? En je

weet ook niet goed, gaat die eraf vallen of blijft die staan? En dat is ook met Mahler een beetje het geval. Altijd die grens opzoeken van... Ja, een grens opzoeken.

Dus, maar verder kan... Weet je, die hardrockers kunnen mij ook... ik heb een punkperiode gehad. Maar Bach, de grote Bach werkt altijd

Ben

Alleen naar de muziek luisteren of het verhaal achter de muziek maakt een totaal verschil.

Evelyn

Ja, we gaan nu anders luisteren.

Ben

Het zal heel anders zijn.

Bert

Ja, ik kan nog meegeven, hij heeft dat werk niet afgemaakt. Dat hebben anderen dan gedaan met zijn notities. Het schijnt – dat is het verhaal, voor mij spreekt de klank op zich – dat hij stond te kijken in Manhattan, vanop zijn appartement en onderaan, op de straat, komt een begrafenisstoet voorbij. Er wordt een brandweerman begraven die zijn leven heeft geofferd om iemand te redden en het enige wat daar hoorbaar is, is... [hamergeklop] En dat heeft hij geëvoceerd. Oké. Dat moet op hem zo'n indruk hebben gemaakt.

Ben

Naast de muziek, welk boek is zo typerend voor u? Dat zal ook niet één boek zijn. Maar haal er eens één uit dat echt typerend is, dat je zegt van 'dat is het voor mij'. En misschien ook een fragment eruit voorlezen.

Bert

Goed. Wel, dat is zonder twijfel... De Tao Te Ching, of de Dao De Jing. De 83 versen. Ik heb die in alle maten en gewichten en vertalingen. Door de zogenaamde Lao Tse. De oude wijzer die de bergen in trekt en wordt tegenhouden door de douanier. En die zegt, ik laat u niet passeren, of je moet alles hebben opgeschreven wat je weet, aan wijsheid. En dat zouden dan... Dat is natuurlijk een legende, dat zouden dan die 83 versen uit de Dao De Jing zijn. Oké. De bergen intrekken is naar het andere leven gaan, dus sterven. Dat is het verhaaltje erachter. Dat vind ik een ongelooflijk inspirerend boek en vooral in de vertaling van Christoffer Scheper.

Evelyn

En wat is het dat u specifiek daarin zo aantrekt?

Bert

Ja, omdat daar geen... Daar zijn geen dogmas. Je kunt bijna niet anders dan bij jezelf nagaan, klopt dat nu of niet? Ja. En natuurlijk wijze raadgevingen. Wees als water. Wees plooibaar. Raadgevingen voor hoe een mens in het leven kan staan. Maar allemaal heel kort. Dus het is eigenlijk maar een dun boekje. Het is ook weer moeilijk om daar een fragment uit te kiezen.

Inderdaad. Dus Tao wordt vaak ook... Ik heb vertalingen waar er dan staat... God. De eeuwige God kan niet in woorden worden uitgedrukt. De eeuwige Dao kan niet in woorden worden uitgedrukt. En nu kan je er eigenlijk bijna wat je wil invullen. Maar Dao is dan niet te vertalen, maar in het Chinees betekent het weg. De weg. Ja, dus de weg die een mens gaat. De eeuwige weg kan niet in woorden worden uitgedrukt.

Wat ik hier heel sterk aan vind, is dat de hedendaagse twintigste-eeuwse filosoof Ludwig Wittgenstein een boekje heeft geschreven, dat is ook maar een dun, zeven hoofdstukken, waarvan alleen hoofdstuk één, één regel, is. En hoofdstuk zeven ook. En alles daartussen is hogere wiskunde. Ik bedoel, ik snap dat niet. Ik heb het boekje, omdat ik wou dat bezitten, maar ja, ik kan daar eigenlijk maar twee hoofdstukken in lezen. En wat staat er? 'De wereld valt in delen uit elkaar'. En dan komt er een uitleg. En dan het laatste, de laatste regel is 'datgene waarover men niet kan spreken, daarover moet men zwijgen'. Ja, dat is wat hier staat.

Het Tao, de eeuwige Tao, daar kun je niks over zeggen. Dus dat is tot aan de grens gaan, tot aan de grens van taal ook. We bedienen ons natuurlijk van taal en beelden, ik ook. We doen niet anders, maar... Daarachter, dat is dan wat we het spirituele noemen of...

En wat zie je dan? Wittgenstein is een filosoof, een taalfilosoof. En Lao Tzu, wie hij ook moge geweest zijn, dat gaat over inzichten, over de werkelijkheid en over het leven.

Oké. Dit is vers zestien:

Zoek de hoogste leegte.

Bewaar de diepste stilte.

Dan verrijzen alle dingen tezamen.

Stilzittend aanschouw ik hun terugkeer.

Ja, alle dingen hebben hun bloeitijd en gaan dan terug tot waar ze vandaan komen.

Teruggaan tot de oorsprong heet verstillen.

In stilte keer je terug tot je lotsbestemming.

Dat is het onveranderlijke.

Zij die het onveranderlijke kennen, zijn verlicht.

Zij die dit negeren, doen in het wilde weg rampzalige dingen.

Het onveranderlijke kennen maakt vergevingsgezind.

Wie vergevingsgezind is, is universeel.

Universeel zijn brengt soevereiniteit.

De soeverein vertegenwoordigt de hemel.

Van de hemel komen we bij de Tao.

*De Tao maakt dat alles voortduurt.
Ook al vergaat het lichaam, er is niets te vrezen.*

Ja, kijk. Daar zit voor mij de hele boeddhistische leer in vervat. Zoek de hoogste leegte en bewaar de diepste stilte. Waarom? Om te kunnen zien. En dan zul je zien dat alles tezamen voor je geestesoog verschijnt. Wat men dan samsara noemt. Het wervelen, het in kringetjes ronddraaien van de wereld, de werkelijkheid die bont en kleurig en boeiend is en gevarieerd en lelijk en schoon en alles erop en eraan.

Van het ogenblik dat je je daaraan vasthecht, dan ben je gevangen. En meditatie dient om dat te kunnen lossen. Niet om die wereld te veranderen, want dat kun je niet. De Tao kun je niet veranderen. En de veranderlijkheid, dat is het enige wat niet veranderlijk is. Alweer paradoxaal.

Maar we verschijnen en we verdwijnen. We komen tot leven en we gaan dood. Trek je ogen open en overal zie je dat.

En natuurlijk, ik weet ook wel dat veel wijsheidsleer of godsdiensten ervoor dienen om je daar wat gerust in te stellen. Maar als je durft dat te zien als de wortel die men de ezel voorhoudt om te kunnen lopen, ja, dan word je onthecht. Dan kun je daar los van komen.

Niet van de wereld, want je zult ermee moeten blijven werken. Ik zal dit moeten blijven doen tot op mijn sterfbed, hopelijk.

Dus de stilte gebruik je om tot je lotsbestemming terug te keren. En als je dat negeert, ja, dan kom je in de shit. Dan kom je in de stress of in het lijden terecht.

En als je dat weet, als je dat doorhebt, ik vind het heel kernachtig allemaal, dan komt er begrip. Voor anderen, die hebben het ook moeilijk. Prachtig. En dan word je vergevingsgezind. En dat is iets... des mensen.

En hier staat... Het brengt soevereiniteit. Maar ik zou dan misschien zeggen... we zijn dat al. Word soeverein. Toen ik dit ooit voorlas, kwam er iemand naar mij toe en die zei... Dat is toch dikke nek, hè. Je bent een soevereine. Ja, maar... je moet soeverein begrijpen als op jezelf staan. In jezelf staan. En dan vertegenwoordig je de hemel. En dan kom je bij de Tao uit. En het is de Dao ook die maakt dat alles in beweging blijft. Dat alles blijft voortduren. En als je dat allemaal weet, dan moet je je geen zorgen maken over doodgaan.

Voilà.

Ben

Heel mooi. Ik denk ook een passend stuk gekozen.

Evelyn

Ja, allesomvattend eigenlijk.

Ben

Ik las een boek van Gretta Vosper, een Canadese pastor. En zij schreef in haar boek. 'Met of zonder God. Het gaat erom hoe je leeft en niet wat je gelooft'. Maar dan in de zin van het dogmatisch-religieuze. Kan je daar nog jouw gedachten rond geven?

Bert

Wel, ja... Kijk, vroeger deed ik wel eens uitspraken als mensen mij dan... Tijdens het vragenronde. God is een project, is een concept. Wij nemen niks aan. God bestaat niet.

Ik was ooit uitgenodigd bij de moslimbroeders hier, soefiebroeders. Hier zitten veel Turken in de buurt en daar zijn moskeeën, op een ervan was ik uitgenodigd. En zij waren eens bij ons geweest... Dat was een fantastische belevenis, met de derwisj en zo.

Daar waren ook jonge mensen. Een jonge gast die komt naar mij en is wel geïntrigeerd. En die zegt, 'leg dat eens uit, hoe is dat dan?' En ik nog tamelijk onbevangen: 'God bestaat niet'. En ik zag die schrikken – ik denk, wat heb ik nu gezegd? Dus dat doe ik niet meer, zo'n uitspraken. Maar het is wel zo dat er in het boeddhisme geen God is. 'En Boeddha dan?' Toen ik tegen die jongen zei, 'Boeddha is dan onze profeet'. Ah, dan kon hij het plaatsen. Maar zelfs dat kun je eigenlijk niet zeggen. Het is een leraar, het is een mens geweest of zo wordt hij toch voorgesteld.

Je moet weten dat alles wat er op schrift staat over hem, overlevering is. Het is doorverteld, aangedikt en bijgespijkerd. Wat is nog authentiek? Maar goed, daar wil ik me eigenlijk liever niet mee bezighouden.

Ik lees ook weleens iets dat ik denk... reïncarnatie is daar een hele moeilijke van. Er wordt gezegd dat Siddhartha Gautama Shakyamuni, de Boeddha dan, tijdens zijn nacht van verlichting al zijn vorige levens zag voorbijkomen. Dus die geloofde dan in reïncarnatie of wat? Maar wat is dat dan? Wel, daar kun je veel genuanceerder over praten. Je moet ook weten dat die man in zijn tijd leefde, in zijn kader. Het hindoeïsme, het brahmanisme. En dat hij op filosofisch vlak daar tegenin gaat. Want dat doen filosofen. Zij leveren kritiek op elkaar. En het is altijd net een beetje anders. Of net een beetje zus, of een beetje meer zo. Het zijn kleine verschuivingen.

Dus wat ik persoonlijk vind, is iets anders dan wat ik zou verkondigen. Niet omdat ik dan zou liegen of zo, maar gewoon om de mensen in hun eigen idee of waardigheid te laten. Ook bij boeddhisten zijn er mensen die aannames doen. Terwijl ik zelf niet zo voor de aannames ben. En ik voel me dan gesteund door de historische boeddha die zegt, 'je moet niks geloven wat ik zeg. Onderzoek het zelf. Kom en zie zelf.'

En dat vind ik de belangrijkste taak. En dat is continu. Ik geloof ook niet zo in een soort van plotse verlichting. Iedereen maakt dat mee. Op alle manieren en via alle tradities maak je dingen mee. Euforische momenten, extatische momenten, er gaat je een licht op. Dat zijn

allemaal vuurvliegjes. Maar die ene grote klap, het kan zijn dat het bestaat. Maar voor mij is het eerder een langzaam proces.

En dat wil ik nog meegeven, als je geïnteresseerd bent in het boeddhisme. Vervang je verleden niet door iets nieuws om daar dan dezelfde dingen te gaan doen. Zoals bij ons in het centrum. Iemand die wil prosterner, dus buigingen maken, die doet maar. Ik ga die niet op de vinger stikken. En iemand die dat niet doet, ook goed. Er zijn mensen die binnenkomen en die maken de gassho en een andere die doet zo... ik ga die niet zeggen, 'wil jij dat niet' of 'wat verbind jij daarmee'? Nee, je legt er de kwaliteit in die je zelf wil.

Ik heb ooit meegemaakt dat een Thaise vrouw in onze ruimte binnenkwam. En die begon dus voor mij te prosterner. Ik wist niet wat ik meemaakte, nog nooit. Maar in Thailand, die monniken, die worden daar geëerd. Daar is heel veel devotie. En devotie kan een onderdeel zijn van je praktijk, van je beoefening. Maar wij zijn nogal voor het 'geen hoofd boven je hoofd'. En onderzoek het zelf. En dat vraagt engagement. Dat kan niet anders.

Evelyn

Een heel interessant gesprek, denk ik. Voor ons toch. Ik vermoed ook wel voor onze luisteraars.

Dankjewel voor je tijd en voor alle inspiratie.

Bert

Graag gedaan.